

Аннотація. В статье рассмотрено организация системы мониторинга реализации стратегии устойчивого функционирования, путем организации соответствующего мониторинга структурных элементов промышленности, которая позволит определить тенденции их развития и определить степень функционирования.

Ключевые слова: стратегия, мониторинг структурных элементов, тенденции развития, степень использования, система показателей.

Summary. Organization of the system of monitoring of realization of strategy of the proof functioning is considered in the article, by organization of the corresponding monitoring of structural elements of industry which will allow to define their progress trends and define the degree of functioning.

Keywords: strategy, monitoring of structural elements, progress trend, degree of the use, system of indexes.

*Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Прохорова В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Шраменко О.В.*

УДК 658.0151.21

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВІСТЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Ареф'єв В. О., аспірант (Європейський Університет м. Київ)

Стаття присвячена аналізу сутності та особливості фінансової безпеки підприємства як економічної категорії, дано авторське бачення визначення категорії «фінансова безпека підприємства», розглянуто класифікацію видів фінансової безпеки підприємства

Ключові слова: фінансової безпеки підприємства, особливості визначення, стан, показник, властивість, управління.

Постановка проблеми. Перехід економіки України на ринкові відносини характеризується ускладненням умов господарювання і посиленням конкурентної боротьби між підприємствами, що може погіршувати їх фінансовий стан. Ефективність діяльності суб'єктів господарювання в ринковій економіці визначається зокрема станом його фінансів, що приводить до необхідності забезпечення фінансової безпеки підприємства, яка є основною складовою економічної безпеки підприємства.

Аналіз публікацій. Теоретико-методичні аспекти фінансової безпеки підприємства, її оцінки та особливості управління представлені у роботах таких вчених як: Александров І.А.[1], Ареф'єва О.В.[2], Барановський О.І.[3], Бендиков М.[4], Бланк І.А.[5,6], Ванькович Д.[7], Богданов І. Я.[8], А. Н. Азрилян [9], Горячева К.С.[10,11], Гринок Н.А.[12], Єрмошенко М.М.[13,14], Забродский В.Н.[15,16], Загорельская Т.Ю.[17], Кучеренко О.О.[18], Мартинюк В.П.[19], Медведева І. Б.[20], Погосова М. Ю.[20] та ін. Вперше як самостійний предмет дослідження фінансову безпеку підприємства виділяє вчений І. О. Бланк [5], який аналізує її теоретичні та

методологічні основи, стратегію забезпечення та окремі сфери управління. Аналіз публікацій дозволяє зробити висновок про відсутність однозначного тлумачення поняття фінансової безпеки підприємства.

Вчені, які своїми науковими працями дали початок розвитку даних понять у науковій сфері, загострили актуальність його розгляду, запропонували своє бачення даної проблеми й систематизували його. Проте слід відзначити, що аспекти безпеки підприємства та її фінансової складової приділено недостатньо уваги, хоча безпека саме підприємства є базисом піраміди як національної безпеки взагалі, так і фінансової зокрема.

Метою статті є уточнення сутності та особливостей фінансової безпеки підприємства як економічної категорії.

Виклад основного матеріалу. На рівні суб'єктів господарювання комплексне дослідження сутності поняття «фінансова безпека» як самостійного об'єкту управління в сучасній літературі відображення ще не отримало і його ідентифікують лише як один з елементів економічної безпеки. Найбільш комплексно можна

визначити поняття «економічна безпека підприємства» як такий стан його економіки (економічної системи), який можна характеризувати збалансованістю і стійкістю до негативного впливу будь-яких загроз, її здатністю забезпечувати на основі власних економічних інтересів свій сталий і ефективний розвиток [13].

В фінансовому менеджменті при досить глибоких дослідженнях окремих елементів фінансової безпеки підприємства, пов'язаних з забезпеченням його фінансової стійкості, платоспроможності, нейтралізації фінансових ризиків, в самостійний об'єкт управління вона також не інтегрована [12]. Поняття «фінансова безпека» як самостійний об'єкт управління відносно нове, введене у науковий обіг тільки в останньому десятиріччі. Воно комплексно і достатньо, детально розглядається сучасними дослідниками на макrorівні в системі більш загальних категорій – «національній безпеці» або «економічній безпеці країни» [20].

В економічній літературі чіткого визначення категорії «фінансова безпека» немає. Український професор О.І.Барановський зауважує, що «фінансова безпека являє собою надзвичайно складну багаторівневу систему, яка охоплює: фінансову безпеку окремого громадянина, домашніх господарств, населення, підприємств, організацій тощо» [3]. Фінансова безпека - це поняття, що включає комплекс методів, засобів і заходів захисту економічних інтересів держави на макrorівні, корпоративних структур, фінансової діяльності суб'єктів господарювання на мікрорівні [10]. Визначення фінансової безпеки є досить складним і неоднозначним. Для кращого розуміння сутності фінансової безпеки підприємства слід з'ясувати її зв'язок з такими категоріями, як «безпека», «безпека підприємства» та «економічна безпека підприємства».

Безпека є різноаспектним поняттям, а, отже може трактуватися в залежності від того, що вкладається в її розуміння. У сучасній економічній літературі розглядаються різноманітні погляди фахівців щодо сутності поняття «безпека» [1, 6, 17, 18, 19], серед яких, на думку автора, доцільно виділити два підходи. Перший підхід базується на визначенні безпеки як стану захищеності будь-якого суб'єкта від впливу загроз чи стан, при якому відсутні загрози, або стан, що забезпечує виживання та розвиток в умовах загроз, другий - як певної характеристики системи (або її складових) з точки зору її здатності (спроможності) до самозбереження та розвитку в умовах загроз.

Заслуговує на увагу точка зору [4,8], згідно з думкою яких всі визначення сутності поняття «безпека» можна розглядати у розрізі двох концепцій: концепція, яка виділяє сутність безпеки у таких формах існування, які забезпечують тривалість, стабілізацію, вдосконалення та розвиток та концепція,

яка виділяє сутність безпеки у загрозах, що походять з оточення, хоча також можуть існувати в основі кожної організації та в течії інформації, які поєднують дану одиницю з середовищем.

Оскільки фінансові відносини є частиною економічних, цілком об'єктивним слід вважати, що фінансова безпека підприємства є базовою складовою його економічної безпеки. Багатоаспектність економічної та фінансової безпеки, їх складність та функціональна спрямованість зумовлює той факт, що на сучасному етапі розвитку наукової думки не існує єдиного підходу щодо трактування сутності та змісту цих понять.

Так, Ареф'єва О.В. визначають економічну безпеку підприємства як «міру гармонізації у часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза межами підприємства» [2]. Забродский В.Н. під економічною безпекою підприємства розуміє «стан ефективного використання його ресурсів та існуючих ринкових можливостей, що дозволяє запобігти внутрішнім та зовнішнім загрозам та забезпечує його тривале виживання й сталий розвиток на ринку у відповідності з обраною місією» [15,16]. Бендиков М. зазначає, що економічна безпека діяльності підприємства - це «такий стан суб'єкта господарювання, у якому реально існують та суб'єктивно відчуються можливості щодо реалізації його життєво важливих інтересів відповідно до обраної місії» [4]. Узагальнюючи вищевказані тлумачення сутності поняття «економічна безпека підприємства», можна говорити, що воно передбачає забезпечення стійкого стану підприємства, коли воно здатне ефективно функціонувати, передбачати і усувати негативну дію зовнішніх і внутрішніх факторів і розвиватися в межах обраної стратегії.

Вивчення наукових праць [1 - 20] щодо уточнення сутності категорії «фінансова безпека підприємства» дозволяє виокремити певні групи тлумачень терміну за сутністю ключового слова. Група авторів [2, 4,6,10,13] розглядає фінансову безпеку підприємства як складову економічної безпеки, не виділяючи дану категорію, яка має самостійне значення. Однак, поряд з цим, деякі науковці визначають фінансову безпеку як самостійне поняття, трактуючи її як певний стан [1,17], властивість [16, 18] або рівень [3, 5, 7,8,14, 18].

Недостатньо виваженим, на думку автора, є трактування аналізованої категорії як заходів по забезпеченню максимально високого рівня платоспроможності підприємства й ліквідності його оборотних коштів, адже визначальною складовою є не заходи, а рівень, оскільки управління безпекою спрямоване на досягнення його певного значення як результату сукупності дій.

Більш повним, на думку автора, є визначення аналізованого поняття, яке наведено у роботі [13,14,20]. Горячева К.С. під фінансовою безпекою підприємства розуміє «такий фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечити реалізацію його фінансових інтересів, місії та завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати розвиток цієї фінансової системи» [10,11].

Барановський О. зазначає, що фінансова безпека — це «ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин»; «рівень забезпеченості ... підприємства ... фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб і виконання існуючих зобов'язань...» [3].

Найбільш повне визначення наводить у роботі [5,6] І.А.Бланк: фінансова безпека підприємства - це кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого росту в поточному й перспективному періоді. Однак він не надає методики, яка дозволила б визначити рівень фінансової безпеки підприємства з урахуванням впливу макро- та мезосередовища.

Отже, підтримуючи логіку змістовного зв'язку понять «безпека», «безпека підприємства» та «економічна безпека підприємства», на основі результатів проведеного аналізу сутності поняття «фінансова безпека підприємства» та з урахуванням необхідності вивчення впливу факторів макро- та мезосередовища на її рівень, під фінансовою безпекою підприємства вважатимемо складову економічної безпеки, що представляє собою систему захисту фінансових інтересів підприємства та характеризується з якісної сторони певним станом найбільш ефективного використання ресурсів суб'єктів господарювання та здібністю протистояти існуючим реальним та потенційним загрозам зовнішнього та внутрішнього середовища, а з кількісної - має бути оцінена певним рівнем.

Висновки та рекомендації. Недостатня увага до проблем фінансової безпеки підприємства може привести навіть при високій прибутковості бізнесу до того, що компанія стане метою для ворожого поглинання, з іншого боку, ріст темпів

бізнесу викликає більш високу залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування й, можливо, втрату самостійності в прийнятті управлінських рішень.

Забезпечення стійкого росту підприємства в короткостроковому й довгостроковому періоді, стабільності результатів його діяльності, досягнення цілей, що відповідають інтересам власників і суспільства в цілому, неможливо без розроблення й проведення самостійної стратегії підприємства, яка у сучасній економіці визначається наявністю ефективної системи його фінансової безпеки. Отже, визначивши особливості фінансової безпеки підприємства як економічної категорії, на основі узагальнення праць учених-економістів можна визначити наступні сутнісні характеристики фінансової безпеки підприємства:

- 1) фінансова безпека є одним з основних елементів економічної безпеки підприємства;
- 2) фінансова безпека - стан найбільш ефективного використання ресурсів підприємства;
- 3) фінансова безпека може бути охарактеризована за допомогою системи кількісних та якісних показників;
- 4) показники фінансової безпеки повинні мати граничні значення, за якими можна судити про ступінь фінансової безпеки підприємства;
- 5) фінансова безпека підприємства повинна забезпечувати його розвиток і стійкість. Показником розвитку підприємства виступає ріст його ринкової вартості, а показником стійкості - фінансова рівновага підприємства як у довгостроковому, так і в короткостроковому періоді;
- 6) фінансова безпека забезпечує захищеність фінансових інтересів підприємства.

Таким чином, на основі узагальнення праць вчених «фінансова безпека» підприємства може бути визначена, як стан найбільш ефективного використання ресурсів підприємства, при якому воно має значення якісних та кількісних фінансово-економічних показників на рівні, який забезпечує сталий розвиток підприємства. Важливою передумовою формування системи фінансової безпеки підприємства, поряд з визначенням пріоритетних інтересів, є ідентифікація загроз їх реалізації. Від того, як точно і в повній мірі визначений склад загроз фінансовим інтересам, оцінений рівень інтенсивності їх проявлення та можливого збитку залежить ефективність побудови всієї системи фінансової безпеки підприємства.

Умовами забезпечення фінансової безпеки підприємства виступають: високий ступінь гармонізації, узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами оточуючого середовища; наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансової системи, яка спроможна

забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, місії і завдань; збалансованість і комплексність фінансових інструментів, що використовуються на підприємстві; постійний розвиток фінансової системи підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Александров І.А. Оценка финансовой безопасности промышленного предприятия / І.А. Александров, О.А Орлова, А.В. Половян // ДонНТУ. – 2001. – С.12-17.
2. Ареф'єва О.В. Наукові основи формування економічної безпеки підприємств // Недержавна система безпеки підприємства як суб'єкт національної безпеки України. – К.: Видавництво Європейського університету, 2001. – 480 с.
3. Барановський О.І. Фінансова безпека: монографія. Інститут економічного прогнозування/ Барановський О.І. – К. : Фенікс, 1999. – 338 с.
4. Бендиков М. Экономическая безопасность промышленного предприятия (организационно-методический аспект) / М.Бендиков // Консультант директора. - 2000. - № 2. - С. 7-13.
5. Бланк І.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / І.А.Бланк.– К.: Эльга, Ника-Центр, 2004.– 784 с.
6. Бланк І.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. – К. : «Ника-Центр», 2002. – 751 с.
7. Ванькович Д. Роль фінансової безпеки підприємства в управлінні його фінансовими ресурсами // Актуальні проблеми економіки перехідного періоду. – 1999. – Вип. 4. – С. 131 – 135
8. Богданов І. Я. Экономическая безопасность России: теория и практика / І. Я. Богданов. - М.: ИСПИРАН, 2001.-524 с.
9. Большой экономический словарь / Под ред. А. Н. Азриляна. – 5-е изд., доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 2002. – 1280 с.
10. Горячева К.С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: Автореф. дис.

канд. екон. наук: 08.06.01. – К.: НАУ, 2006. – 17с.

11. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / Горячева К.С.// Економіст. – 2003.– №8.– С.65-67.
12. Гринюк Н.А. Методичні підходи до обґрунтування індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки підприємництва / Н.А. Гринюк // Проблеми науки.- 2008. – №6. – С. 35-40.
13. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / Єрмошенко М.М. — К.: Київ. над. торг-екон. ун-т. , 2001.- 309 с.
14. Єрмошенко М.М. Визначення поняття фінансова безпека страховика та її категорії / М.М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — №4. — С. 46-51.
15. Забродский В.Н. Экономическая безопасность предприятия / В.Н.Забродский.- К.: Рута, 2003.-268с.
16. Забродський В. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. Забродский , Н. Капустин // Бизнес-Информ. – 1999. – № 15/16. – С. 35-37.
17. Загорельская Т.Ю. Финансовая безопасность предприятия как объект управления / Т.Ю. Загорельская // Наук. праці ДНТУ. Вип. 103-4. – Донецьк, ДонНТУ, 2006. – С. 215 – 218.
18. Кучеренко О.О. Фінансова безпека в системі економічної безпеки підприємства / О.О. Кучеренко // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку підприємництва» 14-15 грудня 2007р.- Харків: ХНАДУ, 2007. – Ч.1. – С. 52-54.
19. Мартинюк В.П. Методологічні основи оцінки стану фінансової безпеки держави / В.П. Мартинюк // Фінанси України. – 2003. – №2. – С.119-123.
20. Медведева І. Б., Погосова М. Ю. Компонентний та структурний підхід до формування складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства / І. Б.Медведева, М. Ю. Погосова // Економіка розвитку. – 2007. – №3. –С. 91-93.

Анотація. Стаття посвячена аналізу сутності і особливості фінансової безпеки підприємства як економічної категорії, дано авторське бачення визначення категорії «фінансова безпека підприємства», розглянуто класифікацію видів фінансової безпеки підприємства.

Ключевые слова: фінансової безпеки підприємства, особливості визначення, стан, показник, властивість, управління.

Summary. This article analyzes the nature and characteristics of the financial security of the enterprise as an economic category, given the author's vision of certain categories of financial security company, consider the classification of financial security company.

Keywords: financial security of the enterprise, defining characteristics, the state index, a property management.

Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Прохорова В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.